

BÍLÁ NEMOC – KAREL ČAPEK (*1890 †1938)

<u>Námět:</u>	varování před totalitou
<u>Téma a motiv:</u>	Boj jednoho člověka za mír proti lidem, kteří volají po válce; konflikt demokracie a diktatury, nesmyslnost války, dav, strach, klinika, léčení, nacismus, smrt, vzácný lék,
<u>Časoprostor:</u>	fiktivní čas, zřejmě 20. století na smyšleném státě vojenského typu (nejspíš Německo bojující proti Československu) Lilienthalova klinika, ordinace doktora Galéna, pokoj 13 , pracovna, Sigelia, Maršálova pracovna, dům neznáme rodiny
<u>Kompoziční výstavba:</u>	prolog = předmluva – důvod sepsání díla, 3 dějství, chronologický děj
<u>Literární druh a žánr:</u>	druh: alegorické protiválečné drama – žánr: nelze jednoznačně určit, prvky činohry a tragédie
<u>Vyprávěč:</u>	er-forma forma scénáře
<u>Postavy:</u>	Doktor Galén – šlechtetný, neústupný, je proti válkám Dvorní rada profesor doktor Sigelius – ředitel kliniky, vypočítavý, nejradši by si Galénův objev přivlastnil Maršál – velitel vojsk, bezohledný, nelidský Baron Krüg – ředitel továrny na výrobu zbraní, vydělává na utrpení druhých, onemocní bílou nemocí a zastřelí se. Matka – hodná, tichá, obětavá, střídá, vždy naslouchá otci, objeví se u ní bílá Skvrna Syn a dcera – jsou nadšeni z bílé nemoci, těší se až staří uvolní místo mladým pravděpodobně dospělí
<u>Vyprávěcí způsoby:</u>	řečnické otázky, scénické poznámky
<u>Typy promluv:</u>	řeč přímá, dialogy, monology, informační pasáže (Sigelius mluví o nemoci)
<u>Jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku:</u>	odborné výrazy, latinská pojmenování (<i>macula marmorea</i>), zdvořilost, expresivní výrazy, místy obecná čeština, hovorové, symbolika, spisovný jazyk, řečnická otázka
<u>Tropy a figury a jejich funkce ve výňatku:</u>	přirovnání, metafory, aposiopese = nedokončené výpovědi, znázorněno třemi tečkami - přerušení uprostřed věty
<u>Kontext autorovy tvorby:</u>	drama vyšlo 20 měsíců před podepsáním mnichovské dohody, alegorickou formou varovalo před nástupem fašismu, později se stalo jedním z důvodů plánovaného pronásledování (perzekuce) autora gestapem
<u>O autorovi:</u>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ narodil se 9. ledna 1890 v Malých Svatoňovicích do rodiny lékaře ▪ nejmladší ze tří dětí (Josef – malíř, spisovatel; Helena – autorka vzpomínkové knihy Moji milí bratři) ▪ žurnalista, prozaik, dramatik, překladatel, kritik, esejista, cestovatel, psal knihy pro děti ▪ FF UK - studoval – filozofii, estetiku, dějiny výtvarného umění, germanistiku, anglistiku a bohemistiku ▪ knihovník Národního muzea => do r. 1938 redaktor Národních listů a Lidových novin, ve Vinohradském divadle 1921-23 jako dramaturg a režisér ▪ zvolen prvním předsedou československého PEN klubu (celosvětové sdružení spisovatelů) ▪ nenarukoval do 1. sv. v. z důvodu onemocnění vysychání míchy ▪ po abdikaci E. Beneše v roce 1938 se stal posledním symbolem první republiky ▪ za život byl 7x nominován na Nobelovu cenu, ale ta mu nebyla udělena z politických důvodů ▪ zemřel na zápal plic
<u>Dílo:</u>	<ol style="list-style-type: none"> 1) <u>novinářská a prozaická činnost</u> – začal ji tvořit před 1. sv. se svým bratrem Fejetony –Italské listy, Cesta na sever, Výlet do Španěl 2) <u>utopická tvorba</u> – poukazuje na pomyslnou hrozbu zneužití lidských vynálezů, které se rychle vyvíjí drama – R.U.R., román – Válka s mloky

- 3) noetické období = poznávací, vychází z pragmatismu, který ho ovlivnil = filozofický směr 20. stol. zrozený v USA – pravdivé je to, co se osvědčilo, neexistuje žádná absolutní pravda
Obyčejný život
- 4) protifašistické období – varuje před nástupem totality
drama – **Bílá nemoc, Matka**
- 5) pohádky – **Dášeňka čili život štěněte, Devatero pohádek** – nadpřirozené bytosti v běžném prostředí
- 6) další díla – **Ze života hmyzu, Povídky z jedné kapsy a druhé kapsy**

Literární / obecně kulturní kontext:

Jedná se o spisovatele demokratického proudu působící v meziválečném období, jež spojuje aktivní žurnalistická činnost v Lidových novinách – tisk demokraticky smýšlející populace.

DEMOKRATICKÝ PROUD

- Autoři vyznávají principy humanity, demokracie, píšou utopická dramata

Pátečníci

- Scházeli se každý pátek ve vile na Vinohradech, kde probíhaly diskuse o demokratických a humanistických věcech
- Většina z nich psala také do Lidových novin
- Většina zaplatila za své názory životem
- Mezi ně patří Karel Poláček, Eduard Bass, Karel Čapek, Josef Čapek, Ferdinand Peroutka

Vrstevníci:

Josef Čapek – Povídaní o pejskovi a kočičce, společně s bratrem: Adam stvořitel, Krakonošova zahrada

Eduard Bass – Cirkus Humberto, Klapzubova jedenáctka

Karel Čapek – Bílá nemoc, Továrna na absolutno, Věc Makropulos

Autoři, kteří tvořili v meziválečné době:

Německy psaná literatura u nás: **Franz Kafka** (Proces, Proměna, Zámek)

Vladislav Vančura (Rozmarné léto, Markéta Lazarová, Konec starých časů) - avantgardní proud,

Ivan Olbracht = levicově orientovaný (Nikola Šuhaj, loupežník, Žalář nejtemnější) - levicově orientovaný

Imaginativní próza: V. Vančura = básnická próza

Obsah:

Diktátor ("Maršál"), který chce zahájit válku (dobová paralela na Adolfa Hitlera). V téže době se objevuje nakažlivá neznámá nemoc, která postihuje lidi okolo 40 až 50 let zabijí je. Projevuje se nesmírným zápachem a odumírání částí. Mírumilovný lékař (dr. Galén) nachází lék. Symptodem nemoci je necitlivá bílá skvrna na těle. Dr. Galén žádá Dvorního Radu, aby mohl léčivé metody vyzkoušet na jeho klinice (s názvem Lienthalova). Ten se zpočátku tváří nepřívětivě, ale nakonec když zjistí, že se jedná o doktora Dětinu, nejlepšího žáka tchána Dvor. Rady, tak mu přislíbí pokoj 13, kde své pokusy může praktikovat. Sigelius se snaží zjistit tajemství záhadného léku, ale marně. Dr. Galén má svoji podmínku, a dokud nebude splněna, nikomu recept na tajný lék proti bílé nemoci (Čengova nemoc) nevyzradí. Přes určitou domluvu si Sigelius snaží připsat úspěch na začátcích výzkumu, který se zdá být přínosným, a proto si na svoji kliniku pozve novináře spolu s Maršálem, jimž oznamuje, že lék na tak vážnou nemoc je objeven právě na jeho klinice. Po skončení se zjeví Dr. Galén, který jim říká, že to on je ten dotyčný, který daný lék našel, ale nevydá jej, pokud nenastane mír. Následně je vyhozen z kliniky z důvodu konfliktu s Dvorním Radou. (nevydání léku a odmítnutí léčení vznešeného pacienta)

Dr. Galén původně léčí pouze chudé lidi, každý mu zaplatí, kolik si může dovolit. Bohatí lidé ale vyléčit nechce, pokud nejsou ochotni zbrojit proti válce. Odmítl i manželku nastávajícího účetního ředitele na výrobu zbraní, který byl povýšen právě v důsledku této nemoci. Maršálovým přítelem je také majitel zbrojovky baron Krüg, který také bílou nemocí onemocní. Dr. Galén, který zažil válku, jej odmítne léčit (dá továrníkovi ultimátum - nechce jej léčit dokud nepřestane vyrábět zbraně), proto je předvolán maršálem, přesto odmítá maršálova přítele léčit, pokud bude maršál pokračovat ve zbrojení. Baron Krüg se posléze sám zastřelí. Lidé se ze začátku bojí spíše bílé nemoci a kvůli samotnému vyléčení chtějí ujednat mír, jenže Maršál je svými prostředky přesvědčí, že jsou ve velmi výhodné pozici, a nakonec donutí lid přistoupit na plánovanou válku. Poté, co později maršál promlouvá k davu, si při povzbudivých výkřicích najde na prsou bílou skvrnu. Přesvědčuje jej jeho dcera a syn továrníka, aby válku zrušil a přijal podmínky míru. Nakonec je ochoten vzdát se plánů na válku a ovládnutí světa, pokud jej dr. Galén vyléčí. Domnívá se, že je to božské poselství sjednat mír Dr. Galén jde tedy pro léky a cestou zpět prochází skrz zfanatizovaný dav, kterým je ubit (křičel na ně, že je válka zlá a oni s tím nesouhlasili). Zfanatizovaný člověk z davu vysype obsah doktorova kufříku a nalézá ampulky s lékem, které rozšlepe, doktor Galén sám zahyne ušlapán davem.